

BALKAN TÜRK EDEBİYATI

Editörler

Prof. Dr. Sibel ÜST ERDEM

Dr. Seyhan MURTEZAN İBRAHİMİ

Uluslararası Balkan Üniversitesi Yayını

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY
PRESS

Balkan Türk Edebiyatı

Editörler: Prof. Dr. Sibel Üst ERDEM -Dr. Seyhan MURTEZAN İBRAHİMİ

ISBN 978-608-4868-33-0

© ULUSLARARASI BALKAN ÜNİVERSİTESİ YAYINI

Kapak / Hakan ALKAN ve Eren CÖMERT

Önsöz

Osmanlı Devleti'nin altı yüzyıla yakın hüküm sürdüğü, Türk yurdu hâline getirdiği ancak Balkan ve I. Dünya Savaşları sonrasında "Türk'ün izini yok etme" amacıyla birçok siyaset yürütülmüştür. Türkler bölgeden göçe zorlanarak sürülmüş ve gerek evlerinde gerek göç yollarında katledilmiş; geriye kalanlar ise ciddi bir kimliksizleştirme/kimlik değiştirme faaliyetine maruz kalmışlardır. Bu bağlamda; kimliklerini ortaya koyma hakları ellerinden alınmış, isimleri değiştirilmiş, dilleri yasaklanmış, coğrafyanın hizmeti ve ihyası için yapılan tarihî eserler dahi yıkılıp yakılmıştır. Sonrasında kurulan sosyalist ve komünist rejimler dolayısıyla da farklı baskıların hedefi hâline gelen ancak Türk kimliği kaybolmadan tohumlarından özgürce filizleneceği günü beklemiştir evlad-ı fatihan.

Çalışmamızda; ilk olarak Osmanlı coğrafyası içinde Balkan bölgesinden yetişen ve öne çıkan şairlerden ve edebiyata hizmet eden kişilerden bahsedilmiş sonrasında başta Kuzey Makedonya olmak üzere azınlık konumundaki Bulgaristan, Batı Trakya, Romanya, Kosova Türklerinin yeşertmeye çalıştığı edebiyatların Balkan ve I. Dünya Savaşlarından sonraki durumları ve gelişimleri anlatılmış bu edebiyatların oluşmasına ve gelişmesine öncülük eden, katkı sağlayan şair ve yazarlar ilgili bölümlerde anlatılmıştır.

Kitabın oluşmasında fikrî ve manevi desteğinden dolayı Prof. Dr. Mehmet Dursun Erdem'e, bölüm yazarları ile iletişimi sağlayan Dr. Seyhan Murtezan İbrahimî'ye teşekkür ediyorum. Aynı zamanda bölüm yazarlarımız Prof. Dr. Süleyman Baki, Prof. Dr. Mahmut Çelik, Doç. Dr. Aysun Demirez, Doç. Dr. Ertuğrul Karakuş, Doç. Dr. Neriman Hasan, Dr. Refide Şaini, Dr. Murat Yusuf Önem, Dr. Ekrem Destanov, Dr. Aziz Nazmi Şakir, İvana Koteva, Kerim Tuncer, Hüseyin Mehmet hepsi yazdıkları bölümlerle kitabın meydana gelmesini sağladılar. Emeklerinden dolayı hepsine ayrı ayrı şükranlarımı sunuyorum.

Mayıs 2023, Üsküp

Sibel ÜST ERDEM

İçindekiler

1	Balkan Türk Edebiyatının Gelişimi	1
	<i>Sibel Üst Erdem</i>	
1.2	Osmanlı Devleti Hakimiyeti Döneminde Türk Edebiyatı	
	<i>Sibel Üst Erdem</i>	4
2	Kuzey Makedonya Türk Edebiyatı	24
2.1	Yücel Teşkilatı, Kültür Ve Edebiyata Katkıları	
	<i>Seyhan Murtezan İbrahimi</i>	24
2.2	“Üsküplü Şair Müderris Fettah Efendi”	
	<i>Süleyman Baki</i>	32
2.3	Abdül Fettah Rauf’un Şiirine Dair	
	<i>Ertuğrul Karakuş</i>	39
2.4	Şükrü Ramo Hayatı	
	<i>Refide Şaini</i>	49
2.5	Necati Zekeriya Hayatı Sanatı ve Eseri	
	<i>Seyhan Murtezan İbrahimi ve Şeyma Süleyman</i>	59
2.6	Birinci ve İkinci Kuşaktan Şair ve Yazarlar	
	<i>Murat Yusuf Önem</i>	81
2.7	20.Yüzyıl Başlarında Balkanlarda Türkçe ve Fahri Kaya	
	<i>Aysun Demirez</i>	106

2.8	İlhami Emin	
	<i>Ivana Koteva</i>	120
2.9	Nusret Dişo Ülkü	
	<i>Ekrem Destanov</i>	133
2.10	Avni Engüllü Hayatı Sanatı ve Eserleri	
	<i>Mahmut Çelik</i>	143
2.11	Üçüncü Dergisi ve 2000'den Sonra Kuzey Makedonya'da Türk Edebiyatı	
	<i>Murat Yusuf Önem</i>	175
3	Bulgaristan Türk Edebiyatı	191
	1940 – 2021 Yılları Arası Yazılı Bulgaristan Türk Edebiyatı	
	<i>Aziz Nazmi Şakir</i>	191
4	Romanya Türk Edebiyatı	229
4.1	Romanya Türk Edebiyatı'nın Dünü Bugünü	
	<i>Neriman Hasan</i>	229
5	Kosova Türk Edebiyatı	235
	5.1 Çağdaş Kosova Türk Edebiyatının Gelişimi	
	<i>Kerim Tuncer</i>	235
6	Batı Trakya Türk Edebiyatı	243
	6.1 Batı Trakya Türk Edebiyatı	
	<i>Hüseyin Mehmet</i>	243

2.8 İLHAMİ EMİN

*Ivana Koteva**

GİRİŞ

Makedonya Cumhuriyeti, doğal güzelliklerinin yanı sıra zengin bir kültür, gelenek ve edebiyata sahiptir. Bu bölgede inşa edilen camiler, medreseler, hamamlar, köprüler ve çeşmeler, 5. yüzyıl Osmanlı hâkimiyetinin kalıntısı olarak kalmış, şairleri de eserleriyle zengin sanat dünyasında önemli bir yer edinmiştir. (Koteva & Челик, 2018:2331)

Makedonya'daki Türk edebiyatı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, yani Yugoslavya'nın kurulmasından sonra gelişiminde bir yükselişe işaret ettirmektedir. Shükrü Ramo, Necati Zekeriya, Mustafa Karahasan, İlhami Emin, Süreya Yusuf gibi isimleri Makedonya'da Türk edebiyatının temellerini atan temsilcilerdir.

Türk şair ve yazarları edebi eserleriyle hem Türk hem de Makedon edebiyatını zenginleştirirler. İki dillilik Makedonya'da yaratıcılığın bir özelliğidir. Bu durum Makedonya Türk edebiyatının en ünlü temsilcilerinden biri olan İlhami Emin'in yaratıcılığında da bulunur. (Koteva, 2018:1)

Emin, Makedonya'da ve Türkiye'de kendisini büyük bir şair ve çevirmen olarak tanıtır. Makedonca ve Türkçe'yi çok iyi bilen, Emin'in eserleri iki kültüre, iki dile aittir.

İlk şiirlerini Makedonca yazan Emin, ilk eserleri de “Gülüp Ağlayan Hayat”, “Taş Ötesinde” ve “Gültepe” Makedonca yayımlanır. Sonraki eserleri ise Makedonca ve Türkçe paralel olarak yayınlanır.

MAKEDONYA TÜRK EDEBİYATI

Makedonya'da Türk edebiyatı yükselişini İkinci Dünya Savaşı'ndan, yani Yugoslavya'nın kuruluşundan sonra yaşamıştır. Türk okullarının açılması, gazetelerin çıkarılması, Türkçe radyo programının yayınlanması ve benzeri birçok faaliyet daha profesyonel eleman ihtiyacını doğurmuştur. 1945'te Üsküp'te “Birlik” gazetesi, hemen ardından “Sevinç” ve “Tomurcuk” çocuk dergileri ile sosyal ve edebiyat dergisi “Sesler” yayınlanmaktadır. (Koteva, 2018:6)

Makedonya'da Türk edebiyatının ilk yaratıcıları ve kurucuları Ulusal Kurtuluş Mücadelesine tanık ve katılan kişilerdir. Bu nedenle eğitimleri daha

* Filoloji Fakültesi, Gotse Delçev Üniversitesi, İştip, Kuzey Makedonya, ivana.koteva@ugd.edu.mk

sonra telafi etmek zorunda kaldıkları bir eksiklik gösterir. Savaş ve vatan sevgisi en çok işlenen konular olmuştur. Şükrü Ramo, Necati Zekeriya, Mustafa Karahasan, İlhami Emin ve diğer isimler Makedonya’da Türk edebiyatının temellerini atan temsilcileridir. Daha sonra en çok tartışılan konu haline gelen sosyal konulara sevgiyi eklediler. (Hayber, 2001:28)

1953’te yaşanan göç, Makedonya’daki Türk edebiyatını ne kadar olumsuz etkilese de, yeni nesil yazarlar bu edebiyatın gelişmesi için umut tazelediler. Avni Engüllü, Fahri Ali, Suat Engüllü, İrfan Belur, Esat Bayram ve Sabit Yusuf bu kuşağın temsilcilerinden bazılarıdır. Onlardan sonra ise Melahat Engüllü, Oktay Ahmed, Rıfat Emin, Tülay İbrahim, Leyla Süleyman, Meral Kain, Arzu Abdullah Makedonya Türk edebiyatından yeni nesil şair ve yazarları temsil etmektedir.

İLHAMİ EMİN’İN HAYATI

8 Ağustos 1931’de Radoviş’te doğumlu, Makedonyalı kozmopolit yazarlar kuşağının şairlerinden biri olan Emin, 29 Nisan 2020’de Üsküp’te vefat etti. Annesi Şefiye, Radoviş köyü Zleovolu Sufi Mehmet Ağa’nın tek kızıymış. Babası Rıfat ise Yörük Emin Ağa’nın ilk çocuğu olup ayakkabı yapımı ve tamiri ile uğraşmıştır.

Emin, ilköğrenimini Radoviş’te tamamlar. Sırpça yazmaya başlar daha sonra Bulgarca eğitimine devam eder. Kiliseye gidip Radoviş Ortodoks korosunda şarkı söyler, ancak babası bir hoca olduğu için ismini değiştiremezler.

“1938/39 öğretim yılında okulun ilk günümü asla unutmayacağım. Ablam Asiye beni okulun kapısına kadar götürdü ve orada bıraktı. Ama okula gitmek yerine bahçede saklandım. Ders bittiğinde diğer çocukları eve kadar takip ettim. Babamın sorusuna: ‘Okuldaki ilk günün nasıldı?’ ‘Güzel’ dedim ve bu muhtemelen hayatımdaki ilk yalandı.” diyor Emin. (Rânâ Gürel ve Gürel, 2016:50). Böyle şeyler sürekli tekrarlandığı için İlhami Emin’in birinci sınıfı zorla bitirdiğini söylenebilir.

1941’de Nisan ayında Makedonya, Bulgar işgali altına girer. Okullarda öğretim Bulgarca yapılır ve bununla Emin’in okul sıkıntıları da devam eder. İkinci sınıfta kısa bir süre olduktan sonra Emin, marangoz Kara Geras’ın atölyesinde çırak olmak için okulunu bırakar. Günlük gazeteleri Bulgar subaylarının binalarına taşıyarak gazetecilik kariyeri burada başlamaktadır. Kara Geras’ın kendisine verdiği parayla “Piccolo” adlı ilk dudak mızıkasını satın alır. “Zora”, “Zarya”, “Utro”, “Tselo-kupna Bilgariya” ve “Stırşel” gazetelerini satarak hayatının iki yılı böyle geçer. Geceleri ise evinin çatı

katında gaz lambasında satılmayan gazeteleri okuyarak geçer. 1944'te Kasım ayında Bulgarlar Makedonya'yı terk eder ve İkinci Dünya Savaşı'ndan ona miras kalan şey, daha sonra elbette büyük fayda sağlayan Bulgar dilidir. (Rânâ Gürel ve Gürel, 2016:51)

Emin, ortaöğrenimini Üsküp'te sürdürür. 1951'de İktisat Lisesi'nden mezun olur. 4 yıl sonra Üsküp'teki Kiril ve Metodiy Üniversitesi'ndeki Pedagoji Akademisi'nden Makedon Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olur.

Eğitim yılları hakkında Emin şunları söyler:

“Maalesef Türkçe eğitim almadım. Balkan Savaşları'ndan sonra Makedonya'daki Türk okulları kapatıldı. Birinci ve ikinci sınıfta Radovi'te Sırpça derslerine katıldım. Üçüncü sınıfa geçtiğimde Bulgar ordusu buraya geldi ve bununla eğitim dili Bulgarca oldu. Üçüncü sınıfa da böyle geçtim.1944'te Aralık ayında Tito rejimiyle birlikteyken ilk Türkçe öğretimi başladı. Ama beşinci sınıftaydım ve bu sefer Makedonca öğretmeye devam etmek zorunda kaldım. İlkokulu bitirdiğimde zaten üç dilde okuyup yazıyordum. Fakat Bulgar döneminden güzel anılarım da var. İlkokuldayken, okul kütüphanesinde görev yapıyordum. Bulgarlar bu bölgeden çekilince bana 'Bulgarca kitapların hepsini toplayıp yakacaksınız' dediler. Onları topladım ama Bulgarcaya çevrilmiş klasiklere karşı koyamadım. Onları sakladım, gece torbalara koyup evimizin çatı katına naklettim. Ama aynı zamanda evdekilerden de korkuyordum; Ablam Bulgarlar'ı babamı dövdükleri için hiç sevmezdi. Ozamanlar Radoviş'te elektrik yoktu. Aile uykuya daldıktan sonra gizlice tavana tırmanırdım ve gaz lambasında kitapları okurdum. Böylece Gete, Biron gibi ünlü yazarlarla ilk kez tanıştım...” (Ülkü Özel Akgündüz, Zaman, 21 Mayıs 2015, Üsküp)

Yani:

“Dört farklı devlet düzenlemesini yaşadım. Sırpça, Bulgarca, Tito'nun Yugoslavya döneminin yanı sıra Makedon edebiyatını özgün, edebi diliyle öğrendim.” (Rânâ Gürel ve Gürel, 2016:50)

Emin, çocukluğunun en güzel yıllarını dedesi Sufi Mehmet Ağa ile Zleovo'da geçirmiş. *“Ama bu döneme gelince komşumuz Hacinine'den de bahsetmeliyim. Evinin balkonunda otururken onunla yaptığımız uzun sohbetlerden keyif alıyordum. Kırlangıçların uçuşunu izliyorduk ve o bana diyordu: Onlar kuş değil, küçük hacılar ama insanlardan daha sadıklar. Güneye gidip ilkbaharda yerli yuvalarına dönerler, insanlar ise hacca giderse geri dönmezler.” (İ.E. ile görüşmesinden 28.06.2017)*

Türkiye'ye göç eden birçok aileden biri de İlhami Emin'in ailesidir. Önce ablası Fahriye, kocası Celal Nuri ile Bitola'dan ayrılmış. Torunlarına olan yakınlığı ve hasretiyle Türkiye'ye göç etmek zorunda kalan Şefiye Hanım, ardından eşi Rıfat da gitmiş, İlhami Emin ise Üsküp'te yaşamını sürdürmüştür. (Emin, 2011:101)

Makedonya Yazarlar ve Gazeteciler Birliği üyesi olan İlhami Emin, o dönemde Radyo Üsküp'teki Türkçe programında çalışan Emire Hanımla evlenmiş. Bu evlilikte çocukları Rıfat ve Bilge vardır.

EDEBİ KİŞİLİĞİ

Emin, Pedagoji Akademisi'nden mezun olduktan sonra, 1952-1954 yılları arasında Üsküp'teki "Teffeyüz" Türk okulunda öğretmen olarak çalışır. Kariyerini "Pioner", "Nova Makedoniya", "Birlik" ve "Sesler" dergilerinde yorulmadan ve profesyonelce inşa eder. 1970'ten 1978'e kadar Üsküp Radyosu'nda Türkçe programın genel yayın yönetmenliğini yapar. 1978'de Üsküp'teki Ulusal Tiyatro'nun Genel Müdürü seçilir. Bu faaliyeti 5 yıl sürdürmüş, 1982 yılında ise Kültür Bakan Yardımcılığı görevine geçmektedir.

Edebiyat dünyasına ilk olarak şiirleriyle girer. Radoviş'teki "Atso Karamanov" Kültür Evi'nin bugünkü binasındaki şahin evinde ilk şiirlerini Makedon dilinde yazar.

"Rapor" başlıklı onun ilk şiiri 1945-46'da "Pioner" gazetesinde yayımlanır. Ertesi yıl, İktisat Fakültesi'nde öğrenciyken yazdığı "Pamuk" adlı ikinci şiiri aynı gazetede yayımlar. 1948-49 senede Kültür Bakanlığı tarafından ilan edilen şiir yarışmasında iki şiir ödülü kazanır.

Emin, hem Makedonca hem de Türkçe yazar. İlk şiir kitapları "Jivotot pee i plaçe"/"Gülüp Ağlayan Hayat" (1955) ve "Denonokiya"/"Güngeceler"(1957) Makedonca olarak yayımlanır. "Gülüp Ağlayan Hayat" (1955) Makedonca yazılmış 22 şiirden oluşan bir eserdir. Bunların bir kısmı Necati Zekeriya ve Şükrü Ramo tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Makedonya'daki Türk şairlerin ilk Türkçe şiirleri, 1951'de Üsküp'te "Birlik" yayınevi tarafından yayınlanan "Yürü Aydınlığa"nın sayfalarında bulunur. Daha sonra 1952'de Detska Radost'un yayın kurulu, repertuarı Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Mahmut Kıratlı ve İlhami Emin'in şiirlerinden oluşan "Glasovi" / "Sesler" adlı eseri yayımlar. İki yıl sonra Koço Ratsin yayınevi, Emin ve Necati Zekeriya'nın şiirlerini içeren "Baranye" / "Aramak" kitabını yayımlar.

Yüzünde bir gülümseme ve hayranlıkla ilk şiirlerinin Türkiye’de yayımlanmasını şöyle anlatıyor:

“Suriye ve Lübnan’a giderken İstanbul’da birkaç gün kaldım. Orada aklıma ilk gelen Radovişli Şevket Rado idi. Hayat yayınevine gittim ve onunla görüştim. Rado, şiirlerimi zevkle okudu ve ardından Yaşar Nabi ile bir görüşme ayarladı. Bir süre Türkçe yazmayı bilmediğimi sakladılar. Yaşar Nabi kitabımı okudu ve benden bazı şiirleri Türkçe’ye çevirmemi istedi. Oradan çıkıp İstiklal Caddesi’nden geçerken bir pastaneye oturdum ve orada 3-4 şiiri çevirmeye çalıştım. Bu arada, İstiklal Caddesi’nde yürürken bir tiyatro oyunu için bilet aldığımı da belirteyim. O gece tiyatroya gittim. Salon kalabalıktı. Herkes gülüyordu ben ise oyunun metninden tek kelimesini anlamadım. Ertesi sabah yine Yaşar Nabi’ye gittim ve “Ben Türkçe yazamayacağım” dedim, o da “Neden?” diye sordu. “Dün gece tiyatroya gittim ama tek bir kelime anlamadım” diye yanıtladım. Ona nerede ve hangi oyunu izlediğimi söylediğimde, “Onu ben de anlayamıyorum” dedi. Düşünün, İstanbul’da izlediğim ilk tiyatro oyunu Laz lehçesiyle yazılmıştı...”

Türkçeye çevirdiğim şiirler Yaşar Nabi’ye verdim ve birkaç ay sonra 1956’da yeni çıkan “Yeni Şiirler” kitabında ismimi görmek beni çok mutlu etti. Bunlar benim Makedonca yazıp Türkçe’ye çevrilen ilk şiirlerimdi...” (Emin, 2011:31-32)

İlhami Emin, şiirin yanı sıra Makedonya’daki Türk edebiyatının diğer edebi türlerini de zenginleştirir. İlk romanı “Yürüyen Duvar” önce Türkçe, daha sonra Makedonca çevirisiyle yayımlanır. Bu roman, yılın romanı dalında “Ratsin Tanınması” ödülünü de beraberinde getirir. Ayrıca Emin, 2012 yılında 259 sayfalık Makedonca yayımlanan “Ateş Kuşları”/ “Ogneni Ptitsi” adlı romanı yayımladı.

Duygu şairi İlhami Emin, eserlerinde geçmişi, çocukluğunu, gençliğini, memleketini, dağı, yurdunu, komşularını anımsar ve hatırlatır. Balkan savaşlarından sonra Türkler’in bu bölgelerden göçü, Emin’in hemen hemen tüm eserlerinde görülen bir motiftir. Bunun yanı sıra şiirlerinde son derece önemli bir motif, sevginin, barışın, saygının simgesi olan güldür. Emin, yaratılışında ağırlıklı olarak iç dünyasında barındırdığı duygulara bağlı kalır. Onlardan yola çıkarak şair, insan ve toplum sevgisine odaklanır.

TELİF ESERLER:

Yürü Aydınlığa (Şiirler ve Makaleler) Şükrü Ramo, Mustafa Karahasan, Necati Zekeriya, İlhami Emin, Fahri Kaya, Enver Tuzcu, Şevki Mahmut, Redaksiyon: Mustafa Karahasan, Üsküp 1951, 63 sayfa, İinden Basın Yayın Şirketi, "Birlik" yayını.

Sesler (Şiir ve Öyküler), Necati Zekeriya, Fahri Kaya, Mahmut D. Kıratlı, İlhami Emin, Korektör: Necati Zekeriya, Resimleyen: Gligor Popevski, Üsküp 1952, 30 sayfa, Detska Radost Yayınevi.

Aramak (Şiirler), Necati Zekeriya, İlhami Emin, Üsküp 1954, 30 sayfa, Koço Ratsin Kitap Yayın Müessesesi.

Jivotot pee i plaçe/ Gülüp Ağlayan Hayat, Üsküp 1955, (Makedonca)

Denonokiya/Güngeceler, Üsküp 1957, (Makedonca)

Ay Kedisiz Saray (Şiir ve Hikâyeler), Üsküp 1964, 75 sayfa, Nova Makedoniya Yayınevi.

Otade Kamenot/Taş Ötesi, Üsküp 1965, 53 sayfa, Kultura Yayınevi, (Türkçe-Makedonca şiirler).

Kırk Dost (Şiirler), Üsküp 1965, 63 sayfa, Nova Makedoniya Yayınevi Detska Radost Yayınları.

Güneşli Şiirler, Üsküp, 1966, 45 sayfa, Tomurcuk Kitapları Kitap:4, Nova Makedoniya Yayınevi Detska Radost Yayınları.

Güneşli Şiirler, 2.Baskı, Üsküp 1990, 39 sayfa, Makedonska Kniga Detska Radost Yayınları.

Gülkülç (Şiirler), İstanbul 1971, Habora Kitabevi Yayınları:99.

Gülçiçek (Şiirler), Üsküp 1972, 38 sayfa, Birlik Yayınları.

Ay Kedisiz Saray (Şiirler), 2.Baskı, Üsküp 1973, 53 sayfa, Sevinç Kitapları Dizi VII. Kitap:9, Türkçe Yayınlar Kurumu.

Şiirli Alfabe (Şiirler), Üsküp 1974, 34 sayfa, Birlik Yayınları.

Gülev (Şiirler), Üsküp 1980, 31 sayfa, Birlik Yayınları Sesler Dizisi.

Hepimiz Tito (Şiirler), Üsküp 1982, 52 sayfa, Birlik Yayınları Sevinç Dizisi.

Göldin (Şiirler), Üsküp 1983, 64 sayfa, Birlik Yayınları Sesler Dizisi.

Göldin, Türkçeden Makedoncaya çeviren: Esat Bayram, Skpoje 1966, 79 sayfa, Mislâ yayını.

Yörükçe (Şiirler), Üsküp 1984, 45 sayfa, Birlik Yayınları Sesler Dizisi.

Gülçiçekhane, Üsküp 1974, (Türkçe-Makedonca şiirler), Kultura yayını.

Rozariyum/Çiçekhane, Üsküp 1985, (Türkçe-Makedonca şiirler)

Şiirler/Seçmeler, Üsküp 1990, 100 sayfa, Naşa Kniga, Makedonska Kniga, Kultura, Misla Detska Radost Yayınları.

Not: Yeni öğretim plan ve programına göre ilkokulların VII. sınıfları için lektür kitabı.

Güneşli Şiirler, Üsküp 1966, 47 sayfa, Makedonska Kniga Detska Radost Yayınları.

Güldeste (Şiirler), Üsküp 1991, 154 sayfa, Birlik Yayınları.

Gülpat/Gülyol, Üsküp 2003, 110 sayfa, (Türkçe-Makedonca şiirler).

Fil Acı Güldürü, İstanbul 2007, 50 s., Mitos Boyut Yayınları, Tiyatro Oyun Dizisi:266.

Yürüyen Duvar, Üsküp 2008, Tri Yayın Merkezi, Roman.

Gülkaya, Üsküp 2009, 159 s., Diyalog Yayınları, (Son söz: Kiril Temkov). Türkçe-Makedonca Şiirler.

İlhami Emin'in Anıları Balkanlar ve Türkler, Hazırlayan: Rifat Emin Sipahi, İstanbul 2011, Mitos Yayınları. Hatırat.

Ateş Kuşları (Makedonca), Üsküp (Skopye) 2012, Tri Yayınevi.

Yürüyen Duvar (Makedonca), Üsküp 2012.

Yürüyen Duvar, İstanbul 2014, Tekin Yayınları.

Gültepe, Makedonca yazılmış şiirler, 2010, Galikul, Üsküp. (Rânâ Gürel ve Gürel, 2016: 73-74)

Bu istisnai ve evrensel kişinin iş sorumluluğu çoğunlukla gazetecilikti. “Nova Makedoniya” gazetesinin en önemli ve tanınmış gazetecilerinden ve editörlerinden biridir. Birçok gazeteci, ünlü edebi yaratıcı ve bilgi yıldızı gibi Emin de edebiyat kariyerini “Nova Makedoniya”da başlar. İlhami Emin, kendisini mükemmel bir gazeteci, yeni film patlaması sırasında üstün bir film eleştirmeni, film festivallerinden bir muhabir ve haberlerde film fikirlerinin yaratıcı bir aktarıcısı olarak öne çıkar. 1961’de Cannes Film Festivali’ni ziyaret eden ilk Makedon gazeteci olduğunu belirtmemiz gerekir.

“Radoviş bir arada yaşama örneğini” sunan Emin, İstanbul’da düzenlenen Birinci Dünya Tanınmış Vatandaşlar Kongresi’ndeki tek Makedon temsilcisidir. Radoviş’te Türk ve Makedon nüfusun bir arada yaşamasını dünyaya sunduğu bildirisini, aynı kongrenin “Bildiriler” koleksiyonunda Türkçe ve İngilizce olarak yayınlanır.

Tiyatro alanındaki başarısı da dikkat çekicidir. 1969’da Üsküp’teki Ulusal Tiyatro, usta Emin’in yazdığı “Yabancılar” / “Tugyintsi” adlı tiyatro oyununu gösterilir daha sonra da televizyon ekranlarında yayınlanır. 1971 yılında yine Üsküp’teki Ulusal Tiyatro’da bu kez Türk oyun yazarları

tarafından İlhamin Emin'in yeni bir eserinden uyarlanan "Nasrettin" adlı bir oyun seslendirilir ve ardından "Sesler" dergisinde yayımlanır.

İlhami Emin'in zengin kariyeri, Makedonyalı bu Türk yazarın hayatı, eserleri ve sanatına adanan bir belgeselle haklı olarak ödüllendirildi. "Gülçınar İlhami Emin" adlı film, İsmet Arasan tarafından yönetildi ve Türkiye Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Makedonya Kültür Bakanlığı tarafından desteklendi. Bu olay, İlhami Emin'in Makedonya ile Türkiye arasındaki kalkınma ilişkisinde çok önemli bir röle sahip olduğunu bir kez daha doğruladı. Filmin galası 25 Aralık 2017'de gerçekleşti.

İlhami Emin, Tito'nun kişisel tercümanı olarak Türkçe-Makedonca yani Makedonca-Türkçe çevirilerde zirveye tırmanır. 1981 yılında düzenlenen "Struga Şiir Akşamları" manifestosunun çevirmenidir.

Her iki dilin özelliklerini çok iyi bilen Emin, birçok edebi eseri Türkçe'den Makedonca'ya ve Makedonca'dan Türkçe'ye çevirir. Emin'in sayesinde, bugün Makedonya'daki Türk öğrencileri, en yakınmış Makedon yazarlarından biri olan Slavko Yanevski'nin kitaplarını okurlar. Bunun dışında İlhami Emin, Doğu (Türk) şiirinin ve felsefesinin erdemlerini Makedon okuyuculara getirir. En önemli üç Türk tasavvuf şairi - Ahmed Yesevi, Yunus Emre ve Mevlana'nın şiirlerini yaratıcı bir şekilde Makedonca'ya çevirir. Türkçe bilmeyenler, dünyanın en büyük bilgelerinden Yesevi, Yunus ve Mevlana'nın sözlerini ve fikirlerini hayranlıkla okuyabilirler.

Emin'in Makedon okurlarının büyük Türk şairi Nazım Hikmet ile buluşmasını sağlayan ilk şiir. Hikmet'in şiirlerini çeviren Emin, çeşitli dergilerde yayımlar ve daha sonra 1965'te "Kultura" yayınevi tarafından "Şiir" kitabı yayımlanır.

ŞİİRLERİNDEN SEÇMELER

AÇIK HAVA TÜRKÜSÜ

Aç kapıyı çıkıver çağırıyor bulutçu
Ne mutlu açık hava bugün aldı sürüdü
Gargetti bizi havaya Ağlardağ
Hava bizden çıktı ortaya apaçık
Göğü ben öptüm saçık
Güldü kuzu deüğirmen çocuk
Açık hava türküsü belime sarıldı

Bir yaban kedi daldan kuş kaçtı
Dönmeksizin kaçtı ceylân adımı
Minicik kaldı kelebek korosu
Ev çanak çömlek desen yeri var
Bu Kילוğuzlu Yörük türküsü
Bu Yugoslavya'da Makedonya'da
Radoviş yakınlığındaki Kילוğuzlu'da

Sıva paçaları be kardeş geçelim
Katırları korudan kaçıralım
Sıçan olmuşlardır zavallılar

Yeniden açık hava türküsü başlar
Kילוğuzlu Yörük köyünden

Taş Ötesi, Üsküp 1965, s.16.

DÜNYAM

Uçan mavi bir kuşun temiz gagası dünyam
Sabahleyin toprakla savaşa çıkarken
Çiftçinin tatlı tatlı yediği sıcak
Çavdar ekmeği dünyam
Görüşmeler ayrılışlar yaratan siyah beyaz
Trenler dünyam
Şu canlı vesaitler dünyam
Günümüzden dışarı kalanların günleri
Dünyam

İlk önce bütün dünya benim dünyam
Sonra salt mavimsi bir kuş
Boş penceremiz
Odamız
Yatağımız dünyam
Ama yine de bu akşamdır salt
Dünyam.

Fahri Kaya, **Yugoslavya'da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi**, İstanbul
1992, s.73.

SONUÇ

Ünlü şair, yazar, eleştirmen, çevirmen ve gazeteci olan İlhami Emin, Makedonya'daki Türk kültür ve edebiyatının en önemli isimlerinden birisidir. Uzun yıllar Türk edebiyatına hizmet ederek katkıları sayısız ödüle layık görülmüştür.

Mesleği genellikle gazetecilikti ve onunla edebi yaratım alanına girmeye başlar. Gazeteciliğe ek olarak Emin, bir film eleştirmeni, film festivallerinde muhabir ve haber medyasında film fikirlerinin yaratıcı aktarıcısı olduğunu kanıtlar.

Çeviri alanındaki faaliyeti de çok önemlidir. Büyük Türk mistik şairleri Yesevi, Yunus Emre ve Mevlana'nın yaratıcı çevirileriyle Emin, Makedon okurlarına Türk şiirini ve felsefesini getirir. Ayrıca Emin usta sayesinde Makedonya'daki Türk öğrencileri bugün çoğu Makedon yazarın kitaplarını okuyorlar.

Edebiyat dünyasına şiirleriyle girer. İlk şiirlerini Makedonca yazar daha sonra hem Makedonca hem de Türkçe paralel olarak yazmaya devam eder.

Gönüllerin ve sevginin kemâlinin simgesi olan gül, onun şiirlerinde en sık görülen motiftir. Bu nedenle şiirlerinin ve eserlerinin çoğunda görüldüğü gibi gül sözcüğü vardır. Bununla birlikte eserlerinde tasavvuf, göç, vatan sevgisi gibi motifleri de yer almaktadır.

İlhami Emin, eserleri hem Türkiye'de hem de Balkanlar'daki ülkelerde birçok antolojiye, ansiklopediye ve ders kitabına girmeyi başarmış bir sanatçısıdır. Üretken edebi eserlerinde çocuklar ve yetişkinler için birçok manzum eser bulunan sanatçı, hem Türk hem de Makedon edebiyatını kapsam ve estetik açısından zenginleştirir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- Baymak, Osman (2010). *Balkanlar Türk Kültürü ve Edebiyat*, Bay Yayınları, Prizren.
- Çayırılı, Necati (2007). *Makedonya Türkleri, Balkanlar El Kitabı* Cilt 2: *Çağdaş Balkanlar*, Kara M & Vadi Yay., Osman Karatay, Bilgihan A. Gökdağ (Derl.), Çorum/Ankara.
- Çeltik, Halil (2013). *Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası*, Berikan Yayınları, Ankara.
- Emin, İlhami. (1965). *Taş Ötesi*, Kultura Yayınevi, Üsküp.
- Emin, İlhami. (2011). *İlhami Emin'in Anıları Balkanlar ve Türkler*, Hazırlayan: Rifat Emin Sipahi, Mitos Yayınları, İstanbul.
- Gürel, Zeki; Gürel, Rana (2016). *Gülkaya İlhami Emin: hayatı-sanatı- eserleri*, Yeni Balkan, Üsküp.
- Hamzaoğlu, Y. (2006). *Atatürk ve Makedonya Türklüğü*, Üsküp.
- Hasan, Hamdi *Narodna knjizevnost turske narodnosti u Jugoslaviji u casopisu „Sesler“ od 1965-1975.*
- Hasan, Hamdi (1998). *Makedonya'da Türkçe Eğitim ve Abdülhakim Hikmet Doğan*, Birlik Yay., Üsküp.
- Hayber, Abdulkadir (2001). *Makedonya ve Kosova Türklerinin Edebiyatı*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- İdriz, Enes (2010). *Değerler Dünyası Açısından Üsküp* (Sosyolojik Bir İnceleme), Köprü Derneği Yayını, Üsküp.
- Karahasan, Mustafa (1991). *Denemeler*, Birlik Yayınları, Üsküp.
- Karahasan, Mustafa (1995). *İlhami Emin'in Türkçe İlk Kitabı*, Eleştiriler, Üsküp.
- Kaya, Fahri (1990). *Yugoslavya Türk Hikâyesi Antolojisi*, Birlik Yayınları, Üsküp.
- Kaya, Fahri (1992). *Yugoslavya'da Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, İstanbul.
- Kaya, Fahri (1994). *Şiirimizin Gelişme Yolu*, Seçme Yazılar, Birlik Yayınları, Üsküp.
- Kaya, Fahri (2008). *Makedonya Türklerinden İz Bırakanlar*, Köprü Derneği Divan yayıncılık ve Medya Birimi, Üsküp.
- Nedim, İpek (1994). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri (1877-1890)*, Ankara.

Nuredin, Abdülmecit (2008). *Osmanlı Sonrası Makedonya*, Matüsiteb Yay. No:4, Üsküp.

Nuredin, Abdülmecit (2011). *Balkanlardan Türkiye'ye Göç ve Etkileri*, Çağla Yayıncılık, Ankara.

Gazete ve dergiler:

Birlik Gazetesi koleksiyonu, Üsküp.

Çelik, Mahmut (2003). *Makedonya Türk Çocuk Edebiyatının Birinci Kuşak Yazarları*, Hikmet, journal of Scientific Research, Gostivar.

Emin, İlhami (ekim 1975). *Makedonya Sosyalist Cumhuriyetinde Türk Halkı Yazını*, Aylık toplum-sanat dergisi „Sesler“, yıl 11., sayı 99, sayfa 9.

Gürel, Zelki (Kasım 2003). *Makedonya Türk Edebiyatı Tarihinin Meseleleri*, Hikmet İlmi Araştırmalar dergisi, Yıl: 1. Sayı: 2.

Gürel, Zeki (Bahar 2003). *Balkan Türklüğü.Dere Dergisi*, Y.2, S. 2.

Gürel, Zeki (Kış 2003). *Makedonya'da Türkçenin Gülleri*, Dere Dergisi, Y.1, S.1.

Gürel, Nazlı Rânâ (2004). *İlk Adım*, Yukarı Banisa.

Gürel, Zeki (Nisan-Eylül 2003). *Makedonya'da Bir Hikmet Var*, 1,2.Köprü Dergisi, Y.2, S.6.

Gürel, Zeki (2014). *Makedonya Türk Edebiyatının İlk Kuşak Yazarlarından İlhami Emin*, İzzetli Genç Kalemler Dergisi, Bolu, Güz, Yıl: 2, Sayı: 4.

Котева, Ивана; Челик, Махмут (2018). *Развојниот пат на турската книжевност во Република Македонија*, International Journal Knowledge Vol.28.7, s:2331-2334.

Yüksek Lisans ve Doktora Tezleri:

Çelebi, Turan (2014). *Makedonya Türk Çocuk Edebiyatında Sevinç Dergisi ve Bu Dergideki Şiirler Üzerine Tematik Bir İnceleme*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İzmir.

Rahman, Reyhan (2012). *Makedonya'da Türk Azınlık ve Makedonya-Türkiye İlişkileri*, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Аго, Ариф (1989). *Литературата на турската народност во Социјалистичка Република Македонија од 1944-1984 година*, Универзитет Св. Кирил и Методиј, докторска теза, Скопје.

Котева, Ивана (2018). *Поетското творештво на Илхами Емин објавено на македонски јазик*, Универзитет Гоце Делчев, необјавена магистерска теза, Штип.

Челик, Махмут (2009). *Критичка анализа врз детските раскази од турската литература на првата повоена генерација во Македонија*, објавена докторска теза, Скопје.